

AZ ALKALMAZOTT

HORNYIK MIKLÓS

A temetést követő napon összesereglettek a rokonok, ismerősök, akik a halálhírről csupán a napilapokból értesültek: a házban alig lehetett mozdulni. A szobákból kiszüremplő egyenletes beszélgetés alapszínét csak néha árnyékolta sötétebbre egy-egy hangos sóhaj, váltotta jókedvűvé egy halk, incselkedő kacagás. Az előszobában a nedvesen fénylő esernyők, hócipők s a szőnyegen foltokban sötétlő hólé azt jelezte, hogy odakint tél van, de a futószőnyeg nem továbbította az évszak komor üzenetét a belső termék felé. A kinti világ csöndes parkjaiban, utcáin kevesen jártak; az ablakból kitekintő csak a változatlan, hófehér gyászt látta, s nyomban hátat is fordított neki.

Az elhunyt dolgozószobájából társalgót rögtönöztek: íróasztalát a sarokba helyezték, iratait, könyveit — a feleslegessé vált ruhadarabokkal együtt — kivitték, csak sötétbarna szemüvegtokja felejtődött egy konyakosüveg mellett. Két szolgálatkész fiatalember néhány párnázott karos széket hozott be, minthogy a szoba túlsó végében levő heverő (melyet az elhunyt használt, ha olykor hajnalig tartott a munkája) túlontúl messze volt az asztal mágneses terétől, a poharak, süteményestálak, hamutartók megnyugtató csendéletétől. Valaki virágot tett az ablakpárkányra, mert az asztalon már nem volt hely. A beszélgetés egy időre félbeszakadt: a háztartási alkalmazott párolgó orosz teát szolgált fel.

— Mit csinál a gyerek, Mari? — kérdezte a háziasszony az alkalmazotthoz fordulva. — Kint van még az udvaron?

— Már bejött. A konyhában van.

— Ebédelt?

— Azt mondta, nem éhes. Tegnap óta csak néhány süteményt evett.

— Küldje be.

Az alkalmazott tálcára tette a csészéket, és kiment a konyhába. A vendégek cigarettára gyújtottak, egy középkorú, pirosposzsgás mérnök oda-súgta szomszédjának: a házigazdának jó ízlése volt, nemcsak a felesége csinos, Marinak is intelligens feneke van.

Amikor Mari könyökével kinyitotta a konyhaajtót, a gyerek ránézett. — Nem hoztad a meséskönyvet — mondta. — Eredj vissza.

— Majd estére elhozom — válaszolta a lány. — Most sokan vannak odaát, meg sem lehet mozdulni.

A gyerek sápadt arccskájára dacos kifejezés ült. — Most kell behoznod, megígérted. Hozd be most.

Mari egy ideig szólanul mosogatta az edényeket. — Nem lehet — mondta később. — Legalább hatan ülnek a könyvszekrény előtt. Azt mondta anyukád, ne sokat mászkálj. Menj be hozzá, hívott.

A gyerek hallgatott. A lány odaült melléje az asztalhoz, és megsimogatta az arcát. — Legyél rendes, Sanyi — mondta komolyan. — Tudom, most rossz neked, de anyukádnak sem könnyű. Ne szomorítsd.

A gyerek az asztalterítő ábráit nézte.

— Egyél valamit, s aztán menj be hozzá.

— Nem megyek. Szánkózni akarok. Engedj ki.

— Jó — mondta Mari.

Ráadta a kötött ujjast, a meleg kabátot, francia sapkájára sálat is kötött, rojtos szélét begyúrta a kabátba. Leguggolt, s amikor a kis fehér gumicsizmákat húzta a lábára, hirtelen meghatódottság fogta el, és magához ölelte a bebugyolált emberkét. — Sanyikám, édes, ne menj ki — súgta. — Ha elmennek a vendégek, játszunk egyet... Fölállítjuk a vilanyvasutat...

A gyerek kirántotta magát az ölelésből. — Nem kell! — kiáltotta, s könnyek gyűltek a szemébe. Apja jutott eszébe, egyedül ő tudott a vilanyvasuttal bánni. Látta a csillogó szemüveg alatt a mosolygó tekintetet, az öreg papucskok mellett elfutó acélsíneket, érezte a karácsonyfa illatát. — Nem kell, Mari — mondta csendesebben, letörölte az orrán billegő könnycseppet, és kiment a hóesésbe.

Odabent a társaság felélénkült — néhány vidéki rokon érkezett: az elhunyt öccse és sógornője, egy kisírt szemű nagynéni meg két régi ismerős. Miatán a részvénytulajánítás lezajlott, a vendégek letelepedtek; a csevegés tovább folyt, csak a nagynéni hüppögött, sóhajtozott a sarokban, míg az innen-onnan odavetődő rosszálló tekintetek el nem hallgattatták. Az özvegy likórt, pálinkát és konyakot töltött, néhány szót váltott az újonnan jöttekkel, aztán a konyhába ment.

— Elfogyott a szendvics — szól az ajtóból sürgetően. — Készítsen még tizenöt-húsz darabot, s ha van itthon szegfűszeg, forraljon bort is. A gyerek hol van?

— Szánkózik. Nem akart bemenni. Igaz, nem is nagyon erőltettem.

Az asszony végigsimított homlokán. — Majd az utcai szobában ágyazzon neki. A férjem rokonai itt maradnak éjszakára.

Mari bólított, és szeletelni kezdte a kenyeret. — Maga — kezdte gyorsan, de elakadt. Nagyságos asszonyt akart mondani, s eszébe jutott: ezért már többször rápirítottak. Szavakat keresett, nem tudta megszólítani.

— Tessék — állt meg az asszony egy pillanatra az ajtóban.

— Semmi — mondta a lány zavartan. — Azt gondoltam... be kellene hívni Sanyit. Az éjjel is nyugtalanul aludt. Magának... vele kellene lennie estére — bökte ki tapintatlanul.

— Köszönöm a figyelmeztetést — mondta az asszony hidegen. — Nem kell a kölyköt elkényeztetni, így is az apja rigolyáit örökölte. Lesz szíves a szendvicseket azonnal behozni — tette hozzá, s becsukta maga mögött az ajtót.

Végigment a folyosón, benyitott a fürdőszobába. A tükör előtt megigazította a haját, arcát bepúderozta, s néhány vizsla pillantást vetve tükörénjére, visszatért vendégeihez.

Amikor az alkalmazott bevitte a szendvicseket, a szobában már halványkék füstfelhő borította a mennyezetlámpát. Az ablakokat néhány percre ki kellett nyitni. Amíg a szoba szellőzött, a vendégek átsétáltak a nappaliba, egy részük kört formálva, kezében pohárral rögtön politizálni kezdett, a többiek körülállták a kártyázók asztalát.

A háztartási alkalmazott nemsokára közölte a vendégekkel, hogy átjöhetnek. Az unatkozók, élükön a háziasszonnyal vissza is tértek, négyen-öten azonban a kártyaasztalnál maradtak. Az alkalmazott éppen el akarta hagyni a szobát, amikor valaki megfogta a könyökét. A pirosposzgás mérnök nézett rá enyves szemekkel. — Mi jót olvas, kislány? — mutatott a kezében levő könyvre, és megnyálazta tikkadt ajkait. — Nem magamnak viszem, Vukelic úr — válaszolta a lány —, Sanyinak olvasok majd belőle. — Aztán hány éves az a boldog ember? — tudakolta a mérnök, és huncut kacintása pajkos kérdőjelet tett a mondat végére. — Bizonyára nem olyan vén, mint én. — A lány elmosolyodott: — Nem ám. Még csak nyolcéves. — Azzal sarkon fordult, és otthagya a mérnököt mondókájának elején.

A konyhában bort töltött egy fazékba, bekapcsolta a villanytűzhelyet. Aztán magára vette kopott könyökű kabátját, kendőt kötött, szobapapucsát pedig félcipőre cserélte fel, amit a nemrég elhunyt házigazdától kapott itthoni használatra. Kilépett a hófúttá udvarra. A jeges szél lerántotta fejről a lazán kötött gyapjúkendőt, és szemébe vágott egy maréknyi havat.

A kisfiú többnyire a villa mögötti buckákon csúszkált szánkójával; errefelé nemrégén bontottak le néhány roskatag vityillót, itt-ott még pincelyukak tátongtak, az építkezést meggátolta a korai hó. A lány letért a gyalogjáróról, átvágott az úttesten, s a göröngyös földhányásokon sietett tovább. A meg-megújuló szél a távoli csatornapartról leheletkönnyű cukorfátyolt emelt a magasba. Alkonyodott.

Túl a dombon megpillantotta a gyereket: lassan, elgondolkozva bandukolt, húzta a szánkóját. A lány megszorította lépteit. — No, legalább nem kell gyalogolnom — mondta a kisfiú az odaérkező, kifulladt lánynak. Mari lesöpörte róla a havat, megdörzsölte kesztyűs kezét. — Fázol? — kérdezte. — Nem. De apa... — A lány elkomorodott. — Ne beszélj butákat. Apa nem érez semmit. — Semmit? Akkor jól van. És ha én is meghalok, én sem érzek majd semmit? — Hagyd abba! — mondta Mari ingerülten. — Te még ehhez nem értesz. — Tudom — válaszolta gúnyosan a gyerek. — Majd ha nagy leszek, akkor... — Fogd be a szád! — szakította félbe a lány ellentmondást nem tűrő hangon.

A gyerek még egy pillanatig nézte, aztán szó nélkül a szánkóra ült. — Buta, falusi liba — mondta később, amikor elindultak, az anyjától hallott szavakat ismételve.

A konyhában kábító borszag fogadta őket, a zubogó folyadék párát vont az ablakokra. A tűzhely fehér zománcát vékony rétegben gőzölgő, arany színű folyadék borította, az átizzott melegítőlapon higanymód szaladgáltak a kövér csöppek. A lány gyorsan csavart egyet a hőszabályozón, s az asztalra tette a fazekat. — Így járnak a buta libák — mormogta a fiú, sanda pillantást vetve a lányra. Mari nem hallotta a békülékeny szavakat, a tűzhely körül szorgoskodott. — Segíthetek? — kérdezte hangosabban, és közelebb lépett. — Mi ütött beléd? — kérdezte a lány. — Mitől lettél egyszerre ilyen szorgalmas? — A gyerek kisomfordált a folyosóra,

nézte a sötétedő utcát. Aztán hatalmasat tüszentett, kibújt a csizmájából, és visszajött a konyhába.

— Egyél — tette elébe a lány a megmaradt szendvicseket. — Nem vagyok éhes — hangzott a válasz. Mari vállat vont, egy szivaccsal törülgetni kezdte a tűzhelyet. Félszemmel látta: a gyerek a tányért nézi; elmosolyodott, hátat fordított, és mesélni kezdett. A Gullivert mesélte. A gyerek egy ideig csillogó szemmel figyelt, néha kérdezett valamit, majd önfeledten szájába vett egy darab kenyeret, és rágcsálni kezdte. Mire Gulliver izgalmas kalandok után elhagyta az óriások országát, a tányéron csak néhány kenyérhéj maradt.

Mari üvegkanocsóba öntötte a forralt bort, és bevitte a szobába.

— Remek ötlet volt, drágám — mondta a nagynéni az özvegynek, és először magának töltött. — Ha tudnád, mennyire átfáztam azokban a szennyes vagonokban... — Horgas orrával beleszimatolt a pohárba. — A hazai vasútnál nincs rondább a világon. Tavaly jöttem rá, Belgiumban.

— Nem kellett volna oly messzire mennie — szólt közbe egy szemüveges, kopaszodó fiatalember. — Nyugat-Németországban másodpernyi pontossággal indulnak a vonatok. Hogy a többiről ne is beszéljek. Pedig a háborút ők vesztették el.

— Halkabban mondd ki az igazságot, Laci — mondta a háziasszony mosolyogva. — Ha a jövődöbéli főnököd, Vukelics meghallja, nem lesz jó véleményel rólad.

— Nincs ok aggodalomra — felelte a fiatalember, miközben zsebkendőjével megtörölte verejtékes homlokát. — Újabban a párttagok sem tesznek lakatot a szájukra. Különben, Vukelics elvtárs jobban teszi, ha nem ugrál. Ha jól tudom, az öccse novemberben kéthetes londoni tanulmányútra indult, s azóta valahogy kintfelejtette magát. Valószínűleg azért, mert kedves bátyja elfelejtette megideologizálni. — Egy vonatán almát vett föl a gyümölcsös tálról, a mellette elhaladó háztartási alkalmazotton felejtve szemét.

— Lefekhet, Mari — szólt az alkalmazott után az özvegy. — Azt hiszem, ma már több munka nem vár ránk.

— Igen — mondta Mari. — Jó éjszakát.

Sanyi az asztalra könyökölve a meséskönyv színes rajzait nézegette.

— Ha akarod, lefekszünk — állt meg előtte a lány. — Álmos vagy?

— Nem. Nem akarok aludni.

— Majd mesélek, jó?

— Jó.

Míg a gyerek mosdott, Mari az utcai szobában megvetette az ágyat, az éjjeliszekrényre vizet készített, behúzta a függönyöket. — Ne nézz hátra — hallotta a háta mögül a gyerek hangját, aki fürdőlepedőben a küszöbön álldogált. — Dobj ide a pizsamámat. — A lány mosolyogva adta hátra a csíkos hálóruhát. A gyerek ágyba bújt, feje alá gyúrta a párnát, hallgatott. Mari odaült melléje, kezébe vette a könyvet. — Mit olvassak? — kérdezte. — Ne olvass, inkább mesélj — mondta a gyerek. — Olyan lassan olvasol, mintha nem is jártál volna iskolába.

Mesélni kezdett, de a gyerek nemsokára félbeszakította:

— Anya nem jön be?

— Majd később. Most nem hagyhatja magára a vendégeket.

— Később biztos bejön?

— Biztos — felelte a lány, és megcsókolta a kisfiú halvány homlokát. A gyerek ingerülten ellökte. — Ne csókolj te engem. Miért csókolsz? — mondta indulattól remegő hangon.

A lány a könyvet lapozgatta; megkereste a fiú kedvenc történetét, az Ali Babát meg a negyven rablót, és lassan, szótagolva olvasni kezdett. A gyerek sokáig szótlánul figyelt. Később fölült az ágyban. — Haragszol, Mari? — kérdezte. — Nem — mondta a lány. — Miért haragudnék?

A gyerek visszafeküdt a párnára, hallgatta a mesét. Odakint a vendégek már szedelőzködtek, amikor elaludt. Mari becsukta a könyvet, csendben felállt. A kisfiú halvány arcán apró izzadtságcsöppek gyöngyöztek; szuszogott, mocorgott: bántotta a fény. A lány eloltotta a villanyt, és kiment a cselédszobába.